

AUTORITATEA DE LUCRU JUDECAT ȘI HOTĂRĂRILE PRONUNȚATE ÎN CAMERA PRELIMINARĂ

Av. Liana IACOB

Baroul București

Budușan, Albu & Asociații S.P.A.R.L.

Abstract

*This article attempts to answer the question whether decisions ruled by preliminary chamber judges (when discharging their prerogatives of verifying the legality of the indictment, as well as of the lawfulness of evidence entered into the record for trial by prosecution and of the pre-trial investigation) may be seen as enjoying full authority as ‘matter already judged’ (i.e., *res judicata*) under the legislation currently in force, in light of the recent evolutions of the constitutional jurisprudence; or whether, to the contrary, the ‘matter already judged’ effects of preliminary chamber judge decisions should be construed as limited in time, and similar to other categories of judicial decisions, such as, for example, decisions ruled on preventative measures or on the delay or interruption of the enforcement of conviction decisions.*

Keywords: *preliminary chamber, preliminary chamber judge, preliminary chamber decisions, res judicata, Constitutional Court, Criminal Procedure Code*

Ne propunem să analizăm în prezentul o problemă extrem de actuală în practică, și anume **dacă încheierilor pronunțate de judecătorul de cameră preliminară, în exercitarea atribuției de verificare a legalității trimiterii în judecată, a administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală li se poate recunoaște pe deplin efectul de *res iudicata* în stadiul actual al reglementării în vigoare.**

Considerăm oportună o asemenea analiză, luând în considerare dificultățile majore, atât de ordin teoretic, cât și practic, pe care procedura camerei preliminare, introdusă în legislația procesual-penală română odată cu intrarea în vigoare, la data de 1.02.2014, a actualului Cod de procedură penală (Legea nr. 135/2010), le-a ridicat și care au generat o vastă jurisprudență constituțională care a venit să explicitizeze și, nu de puține ori, să corecteze concepția legiuitorului din 2010, în

conformitate cu limitele constituționale, dar și în lipsa unei necesare intervenții a puterii legiuitoare, pentru conformarea textelor de lege la hotărârile Curții Constituționale a României.

În consecință, vom analiza, în cele ce urmează, în măsura relevantă pentru scopul materialului de față, jurisprudența constituțională cu privire la *scopul, obiectul și finalitatea procedurii camerei preliminare*, reglementate de art. 344-348 C. pr. pen.; jurisprudența constituțională dedicată *autorității de lucru judecat în materie penală*; jurisprudența constituțională în *materia regimului nulităților*, în reglementarea actualului Cod de procedură penală; dar și concluziile care se desprind din jurisprudența instanței de contencios constituțional și modalitatea în care acestea se coroborează cu *prevederile în vigoare ale legii procesual-penale*.

Jurisprudență constituțională relevantă privind procedura camerei preliminare

Cu privire la normele procesual-penale cuprinse în Titlul II, „Camera preliminară” din Partea Specială a Codului de procedură penală (art. 344-348), Curtea Constituțională a reținut că „*obiectul procedurii camerei preliminare îl constituie verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și a legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală. Prin urmare, acesta se circumscrie unor aspecte referitoare la competență și la legalitatea fie a sesizării, fie a administrării probelor care fundamentează acuzația în materie penală.*” (Decizia 802/5.12.2017¹, par. 14).

Prin aceeași Decizie nr. 802/2017, „*Curtea a reținut, totodată, cu privire la legalitatea probațiunii, că, în camera preliminară, pot fi supuse controlului judecătorului aspectele referitoare la nulitatea absolută sau relativă ori la excluderea unor probe, care, potrivit art. 102 din Codul de procedură penală, vizează numai probele nelegale, probele obținute prin tortură și cele derivate din acestea. Așa fiind, judecătorul de cameră preliminară nu se poate pronunța asupra aspectelor legate de temeinicia acuzației [sb. ns.], acesta fiind atributul exclusiv al instanței competente să judece fondul cauzei. Nu în ultimul rând, Curtea a constatat că obiectivul acestei proceduri este de a stabili dacă urmărirea penală și rechizitoriul sunt apte să declanșeze faza de judecată ori trebuie refăcute [sb. ns.], iar, în ipoteza începerii judecății, de a stabili care sunt actele asupra cărora aceasta va purta [sb. ns.] și pe care părțile și ceilalți participanți își vor putea întemeia susținerile ori pe care trebuie să le combată” (par. 15), respectiv că „*legiuitorul a limitat la o fază distinctă de parcurs a procesului penal posibilitatea invocării excepțiilor referitoare la competența instanței, legalitatea sesizării, legalitatea administrării probelor sau legalitatea actelor efectuate de organul de urmărire penală, fază în care nu se stabilește vinovăția sau nevinovăția inculpatului. Consecința acestei limitări temporale este faptul că,**

¹ Referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 342 și art. 345 alin. (1) C. pr. pen., M. Of. nr. 116 din 6.02.2018

după începerea judecătii, nu mai este posibilă restituirea cauzei la procuror [sb. ns.], scopul reglementării fiind acela al asigurării soluționării cu celeritate [sb. ns.] a cauzelor penale. Împrejurarea că instanța competentă să judece cauza pe fond nu poate ea însăși să se pronunțe cu privire la cererile și excepțiile care au fost ridicate în procedura de cameră preliminară și care au fost soluționate în această procedură (atât pe fond, cât și/sau în contestație) nu afectează dreptul părților la un proces echitabil, deoarece au făcut deja obiect al controlului unui judecător” (par. 16).

Anterior, prin Decizia nr. 663/11.11.2014², Curtea Constituțională a statuat că „posibilitatea judecătorului de cameră preliminară competent să se pronunțe asupra legalității trimiterii în judecată de a exercita, potrivit art. 346 alin. (7) din Codul de procedură penală, și funcția de judecată în cauză (...) nu este de natură a afecta dispozițiile constituționale referitoare la dreptul la un proces echitabil, deoarece, dimpotrivă, este în interesul îndeplinirii actului de justiție ca același judecător care a verificat atât competența și legalitatea sesizării, cât și legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, să se pronunțe și pe fondul cauzei. De altfel, o soluție contrară (...) ar fi fost de natură să afecteze deplina realizare a funcției de judecată, prin aceea că judecătorul fondului ar fi privat de posibilitatea – esențială în buna administrare a cauzei – de a aprecia el însuși asupra legalității urmăririi penale și a administrării probelor și de a decide asupra întregului material probator pe care își va întemeia soluția. Așa fiind, simplul fapt pentru judecător de a fi luat o decizie înaintea procesului nu poate fi considerat întotdeauna că ar justifica, în sine, o bănuială de parțialitate în privința sa. [sb. ns.]. Ceea ce trebuie avut în vedere este întinderea și importanța acestei decizii. Aprecierea preliminară a datelor din dosar [sb. ns.]. nu poate semnifica faptul că ar fi de natură să influențeze aprecierea finală, ceea ce interesează fiind ca această apreciere să se facă la momentul luării hotărârii [sb. ns.]. și să se bazeze pe elementele dosarului și pe dezbaterile din ședința de judecată (a se vedea Hotărârea din 6 iunie 2000, pronunțată în Cauza Morel împotriva Franței, par. 45)”.

Raportat la cele de mai sus, concluzionăm la acest moment, cu titlu preliminar, că, potrivit jurisprudenței obligatorii a instanței de contencios constituțional:

Funcția judiciară de judecător de cameră preliminară este compatibilă cu funcția de judecată, din perspectiva respectării aparenței de obiectivitate, ca și element al procesului echitabil, numai dacă și în măsura în care aprecierea judecătorului de cameră preliminară, concretizată în încheierea pronunțată, conform art. 346 alin. (1), (2) și (4¹), respectiv, 347 alin. 3 teza finală, se limitează la o „apreciere preliminară a datelor din dosar”, urmând ca „aprecierea finală (...) să se facă la momentul luării hotărârii”.

Efectul încheierii prin care, în camera preliminară, au fost soluționate (fie de către judecătorul de cameră preliminară de la nivelul instanței sesizate cu rechiuzitorul, conform art. 346 C. pr. pen., fie, după caz, de la nivelul instanței supe-

² Referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 339-348 C. pr. pen., publicată în M. Of. nr. 52 din 22.01.2015.

rioare sau de către completul competent de la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție, conform art. 347 C. pr. pen., întrucât Curtea Constituțională nu distinge) cererile și excepțiile privind competența instanței, legalitatea sesizării, legalitatea administrării probelor sau legalitatea actelor efectuate de organul de urmărire penală rezidă în „faptul că, după începerea judecării, nu mai este posibilă restituirea cauzei la procuror”, „scopul reglementării fiind acela al asigurării soluționării cu celeritate”; respectiv, „de a stabili dacă urmărirea penală și rechizitoriul sunt apte să declanșeze faza de judecată ori trebuie refăcute”, „de a stabili care sunt actele asupra cărora [judecata] va purta și pe care părțile și ceilalți participanți își vor putea întemeia susținerile ori pe care trebuie să le combată”.

Jurisprudență constituțională relevantă privind autoritatea de lucru judecat în materie penală

După cum bine se cunoaște, principiul *res iudicata* descrie puterea de care se bucură o hotărâre judecătorească definitivă cu privire la soluția pe care o conține, fiind prezumată că reflectă adevărul și judecata nu mai poate fi reluată, singura posibilitate de a înlătura atare prezumție fiind reprezentată de căile extraordinare de atac. În doctrină s-a reținut că autoritatea de lucru judecat reprezintă „puterea sau forța acordată de lege hotărârii judecătorești definitive, de a fi executată și de a împiedica o nouă urmărire pentru aceeași faptă”³, concretizând principiul fundamental al procesului penal *ne bis in idem*, consacrat de art. 6 C. pr. pen. și art. 4 din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, raportat la art. 20 din Constituție și art. 50 din Carta Europeană a Drepturilor Omului. Tot în doctrină s-a arătat că scopul principiului *ne bis in idem* este de a „interzice reluarea procesului penal ce a fost închis printr-o hotărâre definitivă, pentru ca persoana cu privire la care s-a pronunțat o hotărâre definitivă să nu fie nevoită să trăiască cu temerea că un nou proces penal va putea fi pornit împotriva sa pentru aceleași fapte (...) aplicabil ori de câte ori autoritățile competente formulează împotriva unei persoane o acuzație în materie penală, în sensul art. 6 par. 1 CEDO, cu privire la fapta pentru care s-a pronunțat deja o hotărâre definitivă”⁴.

Codul de procedură penală actualmente în vigoare nu oferă o definiție noțiunii autorității de lucru judecat, nu îi identifică natura și nici regimul juridic, însă principiul autorității de lucru judecat este menționat expres în unele norme procesuale, respectiv: art. 16 alin. 1 lit. i), ca și caz de împiedicare a punerii în mișcare sau a exercitării acțiunii penale; art. 28, care reglementează autoritatea hotărârii definitive a instanței penale în fața instanței civile; art. 52 alin. 3, care reglementează autoritatea de lucru judecat a hotărârilor definitive ale unor alte instanțe asupra chestiunilor prealabile; art. 426, art. 429, art. 432, art. 453 în materia căilor extraordinare de atac.

³ Traian Pop, *Drept procesual penal. Partea Specială*, Cluj, 1948, p. 555.

⁴ M. Udriou, *Principiile și limitele aplicării legii procesual penale*, p. 42.

Prin Decizia nr. 365/25.06.2014⁵ (par. 38-40), Curtea Constituțională a reținut că: „rămânerea definitivă a unei hotărâri judecătorești produce un efect pozitiv care constituie temeiul juridic al executării dispozitivului hotărârii și poartă denumirea de puterea lucrului judecat [sb. ns.]. De asemenea, tot ca urmare a pronunțării unei hotărâri definitive, se produce un efect negativ [sb. ns.] în sensul că împiedică o nouă urmărire și judecată pentru faptele și pretențiile astfel soluționate, fapt care a consacrat regula **non bis in idem**, cunoscută sub denumirea de autoritatea lucrului judecat.

De principiu, hotărârile penale definitive sunt susceptibile de modificări și schimbări în cursul executării numai ca urmare a descoperirii unor împrejurări care, dacă erau cunoscute în momentul pronunțării hotărârii, ar fi condus la luarea altor măsuri împotriva făptuitorului ori ca urmare a unor împrejurări intervenite după ce hotărârea a rămas definitivă. [sb. ns.] În aceste situații apare necesitatea de a se pune de acord conținutul hotărârii puse în executare cu situația obiectivă și a se aduce modificările corespunzătoare în desfășurarea executării. Totodată, Curtea observă că principiul respectării autorității de lucru judecat este de o importanță fundamentală atât în ordinea juridică națională, cât și în ordinea juridică comunitară și la nivelul Curții Europene a Drepturilor Omului [sb. ns.]. Astfel, dreptul la un proces echitabil în fața unei instanțe, garantat de art. 6 par. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, trebuie interpretat în lumina preambulului la Convenție, care enunță supremația dreptului ca element al patrimoniului comun al statelor contractante. Unul dintre elementele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care prevede, printre altele, ca soluția dată în mod definitiv oricărui litigiu de către instanțe să nu mai poată fi supusă rejudecării [sb. ns.] (Hotărârea din 28 octombrie 1999, pronunțată în Cauza Brumărescu împotriva României, par. 61). Conform acestui principiu, niciuna dintre părți nu este abilitată să solicite reexaminarea unei hotărâri definitive și executorii cu unicul scop de a obține o reanalizare a cauzei și o nouă hotărâre în privința sa. Instanțele superioare nu trebuie să își folosească dreptul de reformare decât pentru a corecta erorile de fapt sau de drept și erorile judiciare, și nu pentru a proceda la o nouă analiză. [sb. ns.] (...)

De asemenea, Curtea observă și jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, care a amintit importanța pe care o deține principiul autorității de lucru judecat atât în ordinea juridică a Uniunii, cât și în ordinile juridice naționale (Hotărârea din 29 iunie 2010 pronunțată în Cauza C 526/08, par. 26). Acest principiu este expresia principiului securității juridice (Hotărârea din 1 iunie 1999, pronunțată în Cauza C-126/97, par. 46). Astfel, pentru a garanta atât stabilitatea dreptului și a raporturilor juridice, cât și o bună administrare a justiției, este necesar ca deciziile judecătorești devenite definitive după epuizarea căilor de atac disponibile sau după expirarea termenelor de exercitare a acestor căi de atac să nu mai poată fi contestate [sb. ns.] (Hotărârea din 3 septembrie 2009 pronunțată în Cauza C 2/08, par. 22)".

⁵ Referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 4 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în M. Of. nr. 587 din 6 august 2014.

În Decizia nr. 166/17.03.2015⁶, Curtea Constituțională a analizat chiar situația hotărârilor pronunțate de judecătorul de cameră preliminară și a reținut că: „Spre deosebire de situația analizată prin Decizia nr. 641 din 11 noiembrie 2014, care a vizat o procedură penală care nu soluționa cauza pe fond [sb. ns.], Curtea constată că, în prezenta speță, procedura specială reglementată de art. 549¹ din Codul de procedură penală vizează o atribuție a judecătorului de cameră preliminară în care acesta decide asupra fondului cauzei [sb. ns.], respectiv dispune cu privire la desființarea unui înscris sau cu privire la confiscarea specială a unor bunuri. Aceasta, în condițiile în care nici ordonanța procurorului de clasare sau de renunțare la urmărire penală prin care decide cu privire la raportul de drept penal analizat și nici încheierea judecătorului prin care se soluționează plângerea împotriva acestor soluții ale procurorului, în baza art. 341 din Codul de procedură penală, nu au autoritate de lucru judecat în fața judecătorului de cameră preliminară care urmează a se pronunța în conformitate cu prevederile art.549¹ din Codul de procedură penală. Codul de procedură penală prevede expres în art. 28 că doar hotărârea definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile [sb. ns.] care judecă o acțiune civilă cu privire la existența faptei și a persoanei care a săvârșit-o și că, în cazul unei hotărâri definitive de achitare sau de încetare a procesului penal, instanța civilă nu este legată de această hotărâre în ceea ce privește existența prejudiciului sau a vinovăției autorului faptei ilicite” (par. 43).

Pentru evitarea oricărui dubiu, precizăm că Decizia nr. 641/11.11.2014⁷ viza chiar procedura camerei preliminare, reglementată de art. 344-347 C. pr. pen., cu referire directă la dispozițiile art. 346 alin. (1) C. pr. pen., art. 347 alin. (3) C. pr. pen. raportate la cele ale art. 344 alin. (4), art. 345 alin. (1) și art. 346 alin. (1) C. pr. pen., aceasta fiind procedura despre care s-a reținut expres că nu conduce la o hotărâre asupra fondului cauzei.

Astfel, din cele de mai sus rezultă că autoritatea de lucru judecat (*ne bis in idem*) este asociată de instanța constituțională, în linie și cu jurisprudența instanței europene de contencios al drepturilor omului, numai hotărârilor definitive prin care cauza a fost soluționată pe fond. Mai mult, din jurisprudența constituțională rezultă că numai hotărârile pronunțate de judecătorul de cameră preliminară în exercitarea unei atribuții în care acesta decide asupra fondului se bucură de autoritate de lucru judecat.

⁶ Referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 54, art. 344 alin. (3) și (4), art. 346 alin. (3) și (7), art. 347 și art. 549¹ C. pr. pen., publicată în M. Of. nr. 264 din 21.04.2015.

⁷ Decizia nr. 641/2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 344 alin. (4), art. 345, art. 346 alin. (1) și art. 347 din Codul de procedură penală, M. Of. nr. 887 din 5.12.2014, în care Curtea Constituțională a decis că „soluția legislativă cuprinsă în art. 345 alin. (1) și în art. 346 alin. (1) din Codul de procedură penală, potrivit căreia judecătorul de cameră preliminară se pronunță „fără participarea procurorului și a inculpatului”, este neconstituțională” și, respectiv, că „dispozițiile art. 347 alin. (3) din Codul de procedură penală raportate la cele ale art. 344 alin. (4), art. 345 alin. (1) și art. 346 alin. (1) din același cod sunt neconstituționale”.

Jurisprudență constituțională relevantă privind regimul nulităților în materie procesual-penală

Curtea Constituțională s-a aplecat asupra regimului nulității absolute în Decizia nr. 802/2017, prin care a reținut că „nerespectarea interdicției absolute statuată în cuprinsul normelor procesual penale ale art.102 alin. (1) – potrivit căreia probele obținute prin tortură, precum și probele derivate din acestea nu pot fi folosite „în cadrul procesului penal” – și a dispozițiilor art.101 alin.(1)-(3) din Codul de procedură penală privind interzicerea explicită a administrării probelor prin practici neloiale atrage nulitatea absolută a actelor procesuale și procedurale prin care probele au fost administrate și excluderea necondiționată a probei în faza camerei preliminare. Întrucât nerespectarea dispozițiilor cuprinse în normele precitate cade sub incidența inadmisibilității care produce efecte prin intermediul nulității absolute, Curtea constată, totodată, că o verificare a loialității/legalității administrării probelor, din această perspectivă, este admisă și în cursul judecării, aplicându-se, în acest mod, regula generală potrivit căreia nulitatea absolută poate fi invocată pe tot parcursul procesului penal” [sb. ns.] (par. 29).

Anterior, prin Decizia nr. 334/2016⁸, Curtea Constituțională reținuse însă soluția contrară, respectiv, aceea că în fața instanței de judecată, probele verificate din perspectiva loialității/legalității de către judecătorul de cameră preliminară pot fi contestate numai sub aspectul temeiniciei, statuând că: „din perspectiva legalității administrării probelor, Curtea a statuat că aceste aspecte pot fi cenzurate, în acord cu art. 342 din Codul de procedură penală, în fața judecătorului de cameră preliminară, care, potrivit art. 346 alin. (4) din același cod, va exclude una, mai multe sau toate probele administrate în cursul urmăririi penale. Prin urmare, odată validată legalitatea lor în cadrul procedurii de cameră preliminară, este evident că în fața judecătorului de fond pot fi puse în discuție numai aspecte ce țin de temeinicie referitoare la împrejurări de fapt ce reies din proba contestată și care, raportat la acuzația concretă pentru care a fost dispusă trimiterea în judecată, prezintă relevanță” (par. 21).

Astfel, Decizia nr. 802/2017 marchează un reviriment⁹ (ca urmare a așa-zisului

⁸ Referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 374 alin. (7) teza întâi din Codul de procedură penală, M. Of. din 19.08.2016.

⁹ Din această perspectivă, notăm opinia că: „Schimbarea opticii instanței de contencios constituțional își găsește explicația în dinamica socială care determină, în unele situații, reconsiderarea argumentelor (...). De-a lungul timpului, Curtea Constituțională a României a înregistrat momente în care a simțit nevoia să își adapteze jurisprudența noilor realități sociale, reconsiderarea practicii instanței de contencios constituțional fiind, așadar, o consecință firească a evoluției societății și, implicit, a modului în care aceasta asimilează valorile consacrate la nivelul Legii fundamentale”; respectiv că: „revirimentul jurisprudenței, prezent și în activitatea altor autorități de control constituțional din Europa, este în acord cu principiile care guvernează sistemele de drept romano-germanice, în care deciziile instanțelor nu au valoare de precedent” – Valentina Bărbățeanu, magistrat-asistent, Aspecte particulare referitoare la reiterarea excepției de neconstituționalitate, <https://www.ccr.ro/uploads/Publicatii%20si%20statistici/Buletin%202011/barbateanu.pdf>, p. 12, iar „faptul social, evolutiv prin natura sa, poate să genereze un reviriment de jurisprudență, de vreme ce lovește uzura morală a unei soluții jurisprudențiale făurite într-un context social diferit sau care nu a fost luat suficient în considerare la momentul elaborării unei jurisprudențe” (pag. 16), precum și concluzia că „de fiecare dată

„drept viu contextual”)¹⁰ în jurisprudența constituțională, anticipat de Decizia nr. 554/19.09.2017¹¹, prin care Curtea Constituțională a recunoscut dreptul instanței de a invoca, chiar și din oficiu, nulitățile relative, atunci când acestea ar putea conduce la vicierea rezultatului procesului sau ar împiedica aflarea adevărului, statuând că: „*soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 282 alin. (2) din Codul de procedură penală, care nu permite invocarea din oficiu a nulității relative, încalcă prevederile art. 1 alin. (3) și (5) și ale art. 124 din Constituție, împiedicând judecătorul/instanța de judecată să ia în considerare din oficiu încălcarea dispozițiilor legale a căror nerespectare este de natură a atrage nulitatea relativă a actului, cu excepția situațiilor expres prevăzute de lege.*”

Având în vedere importanța fazei procesuale a camerei preliminară și a rolului pe care judecătorul de cameră preliminară îl ocupă în cadrul procesului penal, în condițiile în care rezultatul procedurii în camera preliminară referitor la stabilirea legalității administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală are o influență directă asupra desfășurării judecății pe fond, putând să fie decisiv pentru stabilirea vinovăției/nevinovăției inculpatului (Decizia nr. 631 din 8 octombrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 831 din 6 noiembrie 2015, par. 34), Curtea reține că nu există nicio justificare obiectivă și rezonabilă a împiedicării judecătorului de cameră preliminară de a lua în considerare din oficiu încălcările care atrag nulitatea relativă. [sb. ns.]

Totodată, în ceea ce privește rolul instanței în faza de judecată a procesului penal [sb. ns.], Curtea apreciază că o atare soluție legislativă – care nu permite, ca regulă, invocarea din oficiu a nulității relative – nu poate fi justificată doar prin filosofia restrângerii rolului activ al instanței și, în general, prin regândirea sistemului procesului penal, în sensul apropierii acestuia, în anumite privințe, de sistemul adversarial. În acest sens, Curtea reține că, spre deosebire de sistemul adversarial, în care judecătorul poartă răspunderea, de principiu, numai asupra corectitudinii desfășurării procedurii, sarcina stabilirii faptelor și a vinovăției aparținând juraților, în procesul penal român instanța își asumă răspunderea și în privința acestor elemente esențiale, care constituie finalitatea procesului – stabilirea faptei și a vinovăției.

Astfel, Curtea observă că, pe de o parte, noul Cod de procedură penală impune instanței de judecată să neglijeze anumite neregularități, deși acestea ar putea conduce inclusiv la vicierea rezultatului procesului, dar, pe de altă parte, aceeași instanță poartă răspunderea asupra soluției date. Or, rațiunile pentru care a fost, anterior, legiferată posibilitatea instanței de a lua în considerare din oficiu nulitatea relativă – cu respectarea anumitor condiții prevăzute de lege – se mențin și în prezent, deoarece ele au ca temei de

când necesitatea acestora [revirimente apărute în jurisprudența instanței de contencios constituțional din România, n.ns.] s-a impus, finalitatea lor a fost exclusiv o mai bună apărare a respectării drepturilor și libertăților fundamentale” (p. 19).

¹⁰ Idem, p. 14.

¹¹ Referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 282 alin. (2) din Codul de procedură penală, publicată în M. Of. nr. 1013 din data de 21 decembrie 2017.

fapt situațiile ivite în practică, ce nu pot avea o altă rezolvare, situații faptice care continuă să apară și după intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală [sb. ns.]” (par. 35-38).

Așadar, în raport de efectele obligatorii ale jurisprudenței constituționale, rezultă că nulitățile absolute, inclusiv cele care privesc legalitatea sau loialitatea probelor, pot fi invocate oricând în cursul procesului penal, de către părți, procuror, precum și de către instanță sau judecător, din oficiu; în vreme ce judecătorul sau instanța, din oficiu, pot invoca și nulitățile relative, de natură să vicieze rezultatul procesului, în ambele ipoteze, inclusiv în situația în care atare aspecte au făcut obiectul controlului de legalitate în procedura camerei preliminare.

Concluziile noastre

După cum am arătat anterior, în considerarea jurisprudenței constituționale relevante, funcția judiciară de judecător de cameră preliminară este compatibilă cu funcția de judecată, din perspectiva respectării aparenței de obiectivitate, ca și element al procesului echitabil, numai dacă și în măsura în care aprecierea judecătorului de cameră preliminară, concretizată în încheierea pronunțată, se limitează la o „*apreciere preliminară a datelor din dosar*”, urmând ca „*aprecierea finală (...) să se facă la momentul luării hotărârii*”.

În același timp, finalitatea procedurii de cameră preliminară rezidă în „*faptul că, după începerea judecătii, nu mai este posibilă restituirea cauzei la procuror*”, „*scopul reglementării fiind acela al asigurării soluționării cu celeritate*”; respectiv, „*de a stabili dacă urmărirea penală și rechizitoriul sunt apte să declanșeze faza de judecată ori trebuie refăcute*”, „*de a stabili care sunt actele asupra cărora [judecata] va purta și pe care părțile și ceilalți participanți își vor putea întemeia susținerile ori pe care trebuie să le combată*”.

De asemenea, Curtea Constituțională asociază autoritatea de lucru judecat numai acelor hotărâri definitive care poartă asupra fondului cauzei, fie că sunt pronunțate de instanță, fie că sunt pronunțate de judecătorul de cameră preliminară, dar în exercitarea unei atribuții care vizează soluționarea cauzei pe fond. *Per a contrario*, Curtea Constituțională nu recunoaște efect de lucru judecat hotărârilor pronunțate în camera preliminară, în exercitarea atribuțiilor judecătorului de cameră preliminară, altele decât cele care vizează soluționarea cauzei pe fond, inclusiv hotărârile pronunțate în temeiul art. 346 și 347 C. pr. pen.

Tot jurisprudența constituțională consacră dreptul judecătorului de fond de a repune în discuție, în timpul procesului, aspecte de legalitate anterior stabilite prin hotărârea pronunțată în camera preliminară, în temeiul art. 346 sau, după caz, 347 C. pr. pen., în măsura în care sunt aplicabile dispozițiile legii procesuale din materia nulităților, absolute sau relative, după caz. O asemenea repunere în discuție poate purta fie asupra hotărârii pronunțate în camera preliminară chiar de către judecătorul de fond, în exercitarea funcției de judecător de cameră preli-

minară, dar și asupra hotărârii pronunțate de judecătorul de cameră preliminară de la instanța superioară (sau, după caz, completul competent de la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție), căci nu numai că deciziile Curții Constituționale nu operează vreo distincție, ci se precizează expres că posibilitatea invocării nulităților absolute sau relative, după distincțiile mai sus arătate, subzistă în tot cursul procesului.

Or, o asemenea posibilitate de rectificare a unei hotărâri judecătorești este în sine incompatibilă cu autoritatea de lucru judecat asociată hotărârilor definitive în materie penală. În toate situațiile, **principiul autorității de lucru judecat, astfel cum se desprinde din prevederile legii procesual-penale și din jurisprudența constituțională, cu trimitere la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și dispozițiile Convenției Europene a Drepturilor Omului, se opune ca hotărârea care se bucură de asemenea autoritate să facă obiectul oricăror rectificări din partea judecătorului în cadrul judecării în primă instanță sau al căilor ordinare de atac.** O hotărâre definitivă, cu autoritate de lucru judecat, poate fi eventual reformată în cadrul căilor de atac extraordinare, dar observăm că **nicio dispoziție a Codului de procedură penală nu permite exercitarea căilor extraordinare de atac împotriva hotărârilor pronunțate în camera preliminară.**

În egală măsură, dacă încheierea prin care cauza a fost soluționată în procedura camerei preliminare ar avea autoritate de lucru judecat, nu s-ar mai realiza, prin hotărârea astfel pronunțată, o *„apreciere preliminară a datelor din dosar”*, urmând ca *„aprecierea finală să se facă la momentul luării hotărârii”*, conform Deciziei nr. 663/2014, **ci s-ar realiza din chiar momentul dispoziției de începere a judecării o apreciere finală asupra „datelor din dosar” esențiale pentru soluționarea cauzei, respectiv, asupra legalității probelor.** Astfel, nu ar mai fi respectat principiul imparțialității, inclusiv în dimensiunea aparentei de imparțialitate, garanție a procesului echitabil consacrat de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și art. 47 din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, respectiv, art. 24 din Constituție.

Nu în ultimul rând, pornind de la considerentele Curții Constituționale în sensul că obiectivul procedurii de cameră preliminară este *„este de a stabili dacă urmărirea penală și rechizitoriul sunt apte să declanșeze faza de judecată ori trebuie refăcute* [sb. ns.], *iar, în ipoteza începerii judecării, de a stabili care sunt actele asupra cărora aceasta va purta* [sb. ns.] și pe care părțile și ceilalți participanți își vor putea întemeia susținerile ori pe care trebuie să le combată” (Dec. 802/2017, par. 16), nu se poate admite o putere de lucru judecat asociată încheierilor pronunțate în camera preliminară nici din perspectiva „actelor” asupra cărora judecata poartă, cel puțin în considerarea dispozițiilor care reglementează faza de judecată a procesului penal, spre exemplificare: art. 374 alin. 6 și 9, privind dreptul de a propune probe noi în tot cursul judecării; art. 383 privind renunțarea la probe; art. 386 privind schimbarea încadrării juridice.

Este evident că actele asupra cărora judecata poartă și pe care se întemeiază susținerile și apărările părților, astfel cum au fost stabilite prin încheierea pronunțată în camera preliminară, pot suferi modificări în cursul judecății, la fel cum și actul de sesizare, a cărui legalitate a fost constatată prin încheierea pronunțată în camera preliminară, poate fi modificat, spre exemplu, prin instituția schimbării încadrării juridice, toate modificări incompatibile cu autoritatea de lucru judecat.

În raport de toate argumentele mai sus expuse, concluzionăm că **hotărârea pronunțată în procedura camerei preliminare, reglementată de art. 344-347 C. pr. pen., nu are autoritate de lucru judecat decât în limitele stabilite de Curtea Constituțională**, respectiv, cât privește *dispoziția de începere a judecății și imposibilitatea restituirii cauzei la procuror, adică legalitatea actului de sesizare* (aceasta din urmă interpretare a instanței constituționale este, de altfel, coerentă și cu dispozițiile art. 396 din Codul de procedură penală, în materia soluțiilor care pot fi pronunțate în faza de judecată, și între care nu se regăsește restituirea cauzei la procuror).

Toate celelalte constatări ale judecătorului de cameră preliminară, care poartă asupra legalității administrării probelor și legalității efectuării actelor de urmărire penală, pot face obiectul rectificării în cadrul judecății de fond, în conformitate cu regulile aplicabile în materia nulităților, după distincțiile operate mai sus și nu se bucură de autoritate de lucru judecat în fața instanței de fond sau de apel.

Asemenea soluție, care se impune în raport de specificul recente instituții a camerei preliminare, astfel cum a fost interpretată și cenzurată de Curtea Constituțională, și care permite realizarea efectelor acestei jurisprudențe, conform art. 157 din Constituție, nu este unică în sistemul român de drept, căci normele procesual-penale reglementează și alte categorii de hotărâri judecătorești care beneficiază de **autoritate de lucru judecat limitată în timp**, cum ar fi, spre exemplu, hotărârile date în ce privește amânarea ori întreruperea executării pedepsei, ori hotărârile pronunțate în materia măsurilor preventive.